

Pastorația românilor din afara României: responsabilitate eclezială și unitate etnică
Simpozion – Palatul Patriarhiei, București,
8 – 11 decembrie 2021

Pastorația românilor ortodocși din Peninsula Italică | Începuturi. Exigențe. Continuitate.

I. Începuturi și etape de formare.

De la comunitate parohială - la parohie ortodoxă românească în Peninsula Italică

- 1. Apariția primelor comunități parohiale în Italia**
- 2. Ortodoxia românească în Italia – Începuturi**
- 3. Întemeierea Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei**

II. Exigențe pastorale în Peninsula Italică

- 1. Rugăciunea personală – rugăciunea de obște**
- 2. Sfânta Liturghie și „*Liturghia de după Liturghie*”**

III. Continuitate

I. Începuturi și etape de formare.

De la comunitate parohială - la parohie ortodoxă românească în Peninsula Italică

1. Apariția primelor comunități parohiale ortodoxe în Italia

Prezența ortodocșilor în peninsula italică nu reprezintă o noutate în peisajul religios italian contemporan, ci își are rădăcinile cu peste o mie de ani în urmă. Primele comunități ortodoxe grecești s-au constituit aici chiar după căderea Constantinopolului (1453). Cea mai veche a fost fondată la Veneția în anul 1498: „*San Giorgio dei Greci* – Sf. Gheorghe al grecilor”, atunci când grecii au obținut permisiunea de a construi o proprie biserică¹ slujind liturghia după ritul bizantin².

În secolele următoare, se formau deja alte comunități la Napoli, Ancona, Livorno și Trieste.

Statutul albertin din 1848 stabilea, în primul său articol, principiul de toleranță față de toate cultele diferite de cel catolic (recunoscut ca și religie de stat) iar comunitățile ortodoxe nu au întârziat să se bucure de oportunitățile oferite de noul statut, organizându-se pentru asigurarea continuă a slujbelor, desfășurate până atunci sporadic.

La Napoli, ortodocșii greci obțin în anul 1865 administrarea bisericii *Sf. Apostoli Petru și Pavel*, iar în aceeași perioadă, la Roma, se construiește biserica închinată *Sf. Apostol Andrei*. De asemenea, organizarea de către Patriarhia Ecumenică în anul 1922 a *Exarhatului pentru Europa Centrală și Occidentală a Arhiepiscopiei Ortodoxe de Thyatira și Marea Britanie* a dat un și mai mare impuls dezvoltării creștinismului răsăritean în Italia.

În perioada următoare celui de al doilea război mondial această dezvoltare încetinește, ajungând până în punctul de a se opri total. Conciliul II Vatican (1962-1965) însă, imprimă acestui proces o nouă accelerare, datorată climatului mai relaxat inaugurat de dialogul ecumenic. Ortodoxia avea să se răspândească ulterior pe teritoriul italic în noi și noi comunități ortodoxe, alcătuite de data aceasta nu doar din ortodocși greci, ci și din italieni, care îmbrățișau Ortodoxia prin căsătorii mixte sau atrași de frumusețea acesteia.

În 1963 parohiile ortodoxe grecești treceau sub jurisdicția *Arhiepiscopiei Ortodoxe a Austriei și Ungariei*, iar la propunerea Patriarhului Ecumenic Atenagora, la 26 noiembrie 1970, arhimandritul Ghenadie (Zervos) era ales Episcop Vicar al Mitropolitului Austriei și exarh pentru Italia, devenind primul

---

¹Schreiner P., *Notizie sulla storia della Chiesa greca in Italia in manoscritti greci*, în „La Chiesa greca in Italia dall’VIII al XVI secolo. Atti del Convegno storico interecclesiale (Bari 30 aprile-4 maggio 1969)”, vol. 1, Padova, Editrice Ateneo, 1972, pp. 883-908.

²Manussacas M. I., *La comunità greca di Venezia e gli arcivescovi di Filadelfia*, în „La Chiesa greca in Italia dall’VIII al XVI secolo. Atti del Convegno storico interecclesiale (Bari 30 aprile-4 maggio 1969)”, vol. 1, Padova, Editrice Ateneo, 1972, pp. 45-87.

episcop ortodox hirotonit în Italia după 275 de ani. Hirotonia sa avea loc la Napoli în prezența reprezentanților Bisericii Catolice și ai Statului italian, și tot aici avea să aibă și sediul pentru următorii 25 de ani. Cu data de 5 noiembrie 1991 Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I înființa *Arhiepiscopia Ortodoxă a Italiei și Exarhatul pentru Europa Meridională*, de data aceasta cu sediul în catedrala „*San Giorgio dei Greci*” din Veneția, având ca mitropolit pe Spiridon (Papageorge) până pe 26 august 1996, când chiriarh devine Înaltpreasfințitul Ghenadie (Zervos). După trecerea în veșnicie a acestuia din urmă (16 octombrie 2020), titular al eparhiei grecești din Italia devine Policarp (Stavropoulos).

Începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în peninsula italică se înregistrează și prezența altor creștini ortodocși: o comunitate ortodoxă sârbă la Trieste, sub jurisdicția episcopului sârb din Gornji Karlovac. În 1753, ca urmare a dreptului acordat cultului ortodox de către împărăteasa Maria Tereza, de a construi biserici și mănăstiri, comunitatea ortodoxă sârbă și-a construit și propria biserică, închinată *Sf. Ierarh Spiridon*, făcătorul de minuni. Astăzi, singurele patru parohii ortodoxe sârbe (Trieste, Vicenza, Trezzo sull'Ada și Roma) se află sub jurisdicția canonică a episcopului Andrei Cilerdizc, al Episcopiei Sârbe a Austriei, Elveției, Italiei și Maltei³.

2. Ortodoxia românească în Italia – Începuturi

Încercând să se urmărească firul istoric al primelor comunități ortodoxe românești în Italia, cercetătorii au identificat patru etape, legate de contextul istoric, politic și cultural al ambelor țări implicate: Italia și România.

- Prima etapă coincide cu perioada dinaintea primului război mondial și până la sfârșitul celui de al doilea (1859-1945);
- A doua etapă este caracterizată de fuga românilor din propria țară în timpul regimului comunist (1945-1989);
- A treia etapă coincide perioadei de după căderea comunismului și deschiderea frontierelor, până la constituirea Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei (1990-2007);
- Ultima etapă se poate încadra în perioada de după anul 2007 (care coincide cu intrarea României în Uniunea Europeană și înființarea Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei) până astăzi.

Puținele și micile comunități românești formate în Italia în deceniile cuprinse între a doua jumătate a secolului XIX și sfârșitul celui de-al doilea război mondial, erau alcătuite mai ales din tineri veniți la

---

³ Schreiner P., *Notizie sulla storia della Chiesa greca in Italia in manoscritti greci*, în „La Chiesa greca in Italia dall’VIII al XVI secolo. Atti del Convegno storico interecclesiale (Bari 30 aprile-4 maggio 1969)”, vol. 1, Padova, Editrice Ateneo, 1972, pp. 883-908.

studiu, pentru diferite cercetări sau pentru a preda în diferite instituții de învățământ italian. Amintim acum pe poetul Vasile Alecsandri, pe arheologul Vasile Pârvan (director al Școlii Române din Roma), pe teologul și scriitorul Gala Galaction, pe arheologul Dinu Adameșteanu, pe renumitul Nicolae Iorga, pe istoricul religiilor Mircea Eliade și alții⁴.

În a doua parte a acestei perioade, prezența românilor în Italia și, mai ales, la Roma, a fost ocazionată și de factori politici⁵: simpatizanți ai Mișcării Legionare constituiau în anii '30, la Roma, gruparea „Dacia” al cărei responsabil era profesorul Leon Zopa⁶.

În toamna anului 1940, comunitatea românilor ortodocși se organiza într-o parohie, însă nu avem detalii asupra lăcașului de cult sau asupra activităților acestei prime parohii. Ceea ce cunoaștem⁷ este că, în urma mai multor solicitări ale acestei comunități românești, adresate Patriarhiei Române de a i se trimite un preot care să se stabilească la Roma și să slujească, patriarhul Nicodim Munteanu îl numea ca paroh pe preotul Gheorghe Țilea⁸.

Primele știri despre activitățile religioase din această perioadă datează din luna octombrie a anului 1945, odată cu sosirea în Italia a mitropolitului Visarion Puiu⁹. Pe 21 februarie 1946, Tribunalul Poporului din România îl condamnase la moarte, iar el se afla de acum în exil, căutând un refugiu, la adăpost de persecuțiile regimului comunist român¹⁰. După o scurtă perioadă de refugiu la Viena și Baden Baden, în data de 2 decembrie 1945, își stabilea reședința la mănăstirea catolică din Maguzzano, aproape de Verona, rămânând aici până în noiembrie 1947. După plecarea din Italia și o perioadă de aproape doi ani petrecuți în Elveția, Visarion Puiu sosește la Paris în luna august 1949, constituind aici *Episcopia Ortodoxă Română pentru Europa Occidentală*, sub jurisdicția Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse din afara Granițelor (ROCOR), de la New York, care, la vremea aceea, era o entitate nerecunoscută. La presiunea autorităților comuniste, Visarion Puiu este caterisit în 28 februarie 1950, fiind reabilitat post-mortem în 25 septembrie 1990 de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Cel care i-a urmat Mitropolitului Visarion Puiu, după moartea acestuia în 1964, a fost Teofil Ionescu. Un lucru important de amintit este faptul că în 28 aprilie 1972, ca urmare a solicitării sale, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române îl primea sub omoforul său, lucru care nu a fost bine văzut de către toți clericii și credincioșii români ai eparhiei românești de la Paris. Ca urmare, o parte a clerului a decis, pe 25 mai 1972, să se separe de episcopul lor și să intre sub jurisdicția directă a mitropolitului Filaret din New York (ROCOR), însă Episcopul Teofil și-a continuat activitatea sa ca întâistătător, revendicând Episcopia sa ca fiind continuatoarea Episcopiei înființate de Visarion Puiu.

---

⁴ *Almanah bisericesc*, Roma, Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, 2016, p. 3.

⁵ Mutti C., *Le pene dell'Arcangelo. Intelletuali e Guardia di Ferro*, Società Editrice Barbarossa, 1994.

⁶ Tănase T., *Fețele monedei. Mișcarea legionară între 1941-1948*, București, Editura Tritonic, 2010.

⁷ *Almanah bisericesc ...*, pp. 3-4.

⁸ Patriarhia Ortodoxă Română, *Gramată de numire nr. 1943/1941*, București, 10 decembrie 1941 și Cozma I., *Le provincie ecclesiastiche tra tradizione e necessità pastorali odierne*, în „Studi Ecumenici”, XXX, 1 (2012), p. 36.

⁹ Tănăsă Șt., *Visarion Puiu. Biografia unui mitropolit*, Iași, Editura Doxologia (Colecția Episteme), 2017, p. 15 și p. 117.

¹⁰ Tănăsă Șt., *op. cit.*, pp. 117-119.

Mai mult, pe 12 decembrie 1974, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a decis să ridice Episcopia de la Paris la rang de Arhiepiscopie, Teofil devenind astfel arhiepiscop¹¹. La o zi după, pe 13 decembrie 1974, Sfântul Sinod alegea pe Arhimandritul Lucian Florea, reprezentant al Patriarhiei Române la Locurile Sfinte, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei¹². Începând cu perioada de după întronizarea solemnă din 7 februarie 1975, Arhiepiscopul Teofil și Episcopul Vicar Lucian aveau să colaboreze doar câteva luni, pentru că pe 9 mai 1975 IPS Teofil a murit¹³. Toată greutatea păstoririi unei eparhii așa de întinse (parohii în Austria, Bulgaria, Germania Federală, Marea Britanie, Italia, Spania, Suedia și Elveția) avea să rămână pe umerii Episcopului Vicar Lucian Făgărășanul.

Probabil acest lucru a determinat Sinodul Permanent al Bisericii Ortodoxe Române să îl numească în 1979 pe Arhiepiscopul Timișoarei și Mitropolitul Banatului, Înaltpreasfințitul Nicolae Corneanu, și în funcția de Exarh al Patriarhiei Române pentru comunitățile ortodoxe românești din străinătate¹⁴.

În 1980 au loc iarăși schimbări importante pentru viața bisericească a Diasporei: Preasfințitul Lucian Florea era ales, de către Sfântul Sinod, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, cu aceeași titulatură de „Făgărășanul”, fiind instalat în luna septembrie 1980 în catedrala mitropolitană din Sibiu¹⁵. Astfel, pe locul rămas vacant de Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Centrale, eparhie ce însuma atunci 26 de parohii, în ședința de lucru din 16 iulie 1980, la recomandarea Preafericitului Patriarh Iustin, Sfântul Sinod a ales pe Preasfințitul Adrian Hrițcu, Episcopul Vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, urmând să poarte în continuare titulatura de „Botoșăneanul”¹⁶.

La doi ani după, în ședința de lucru din 16 noiembrie 1982, Sfântul Sinod îl alegea pe Episcopul Vicar Adrian Botoșăneanul ca Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Centrale cu sediul la Paris.¹⁷

În anul 1989, pe 18 iunie, de sărbătoarea hramului „Pogorârea Sfântului Duh”, după Sfânta Liturghie din biserica parohială din Milano, Arhiepiscopul Adrian Hrițcu de la Paris anunța public hotărârea de a înființa Protopopiatul Român pentru Italia, pentru coordonarea activităților parohiilor românești din peninsula, tot atunci numind și hirotessind protopop pe preotul Traian Valdman¹⁸.

În acest context deci, sub jurisdicția Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Centrală, luau naștere primele parohii ortodoxe românești din Italia: Milano (1975), Torino (1979), Bari (1983) și Florența (1984). La Roma și Veneția se slujea pe atunci ocazional.

---

¹¹ Păcurariu M., *Dicționarul Teologilor Români*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996, pp. 210-211.

¹² *Chiesa Madre di Romania*, în revista „Biserica Românească” (Pubblicazione Religioso-Culturale della Comunità Ortodossa Romana in Italia), Milano, an V, nr. 1, ianuarie-martie 1980, p. 12.

¹³ *Ibidem*, p. 13.

¹⁴ *Ibidem*, p. 12.

¹⁵ *Chiesa Madre di Romania*, în revista „Biserica Românească”, Milano, an V, nr. 4, octombrie-decembrie 1980, p. 14.

¹⁶ *Ibidem*, p. 20.

¹⁷ *IPS Adrian Hrițcu, Arhiepiscop*, în revista „Biserica Românească”, Milano, an VIII, nr. 1-2, ianuarie-iunie 1983, p. 1.

¹⁸ Valdman T., *Comunitatea Ortodoxă Română din Milano în anul 1989*, în revista „Biserica Românească”, Milano, an XIII, nr. 53-54, iulie-decembrie 1989, p. 23.

Cu două parohii în nordul Italiei, una în centru și a patra în sudul peninsulei, Biserica Ortodoxă Română acoperea mare parte a necesităților pastorale ale unei comunități împrăștiate pe un teritoriu geografic foarte vast. În toate cele patru cazuri, Biserica Romano-Catolică a acordat un sprijin foarte important, oferind lăcașuri de cult, suport moral și logistic. Această situație a fost desigur legată și de deschiderea ecumenică promovată de către Conciliul II Vatican, raportată la celelalte biserici creștine și la credincioșii lor prezenți în Diaspora. Decretul despre ecumenism „*Unitatis redintegratio*” și Decretul despre Bisericile Catolice Orientale „*Orientalium Ecclesiarum*” au recunoscut caracterul eclezial al altor biserici creștine, ajutând mult la deschiderea unor noi perspective asupra formării unui consens ecumenic al Bisericii Catolice privitor la colaborarea interconfesională.¹⁹

3. Întemeierea Episcopiei Ortodoxe Romane a Italiei

Căderea comunismului a adus schimbări de perspectivă și pentru Biserica Ortodoxă Română, care s-a arătat imediat atentă să armonizeze interesul său pastoral cu schimbările politice ale României postdecembriste și să răspundă noilor realități, solicitând noilor autorități politice colaborarea pentru repararea spirituală și morală a României.

Încă de la începutul anului 1990, unul dintre obiectivele importante ale Sfântului Sinod a fost acela de a recompune unitatea religioasă a Diasporei. Se aveau în vedere Arhiepiscopia paralelă care purta același nume cu cea aflată sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Române, adică Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Europei Occidentale cu sediul în catedrala „*Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil*” din Paris, întemeiată de către mitropolitul Visarion Puiu și intrată în 1972 sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Ruse din afara granițelor (ROCOR), și Episcopia Ortodoxă Română a Americii, cu sediul în Jackson, Michigan, cunoscută și sub numele „*Episcopia de la Vatra Românească*”, întemeiată în 1929 de către Patriarhia Română, însă separată de aceasta în 1951 și primită în 1960 de către Biserica Ortodoxă a Americii (Orthodox Church of America – OCA).²⁰

Având ca model situația din Germania, Adunarea generală a reprezentanților comunităților ortodoxe românești din Italia și Elveția, într-o ședință ținută la Roma în 17-18 septembrie 1994, hotăra înființarea Vicariatului Ortodox Român pentru Italia și Elveția italiană, urmând să aibă sediul la Milano, ca parte integrantă a Arhiepiscopiei Europei Occidentale și Meridionale²¹. Aceași ședință stabilea și Consiliul Eparhial al noului Vicariat constituit, hotărând și faptul că, în absența Arhiepiscopului, Consiliul putea fi prezidat și coordonat de un Vicar. Părintele Traian Valdman a fost ales Vicar Eparhial și însărcinat să reprezinte Consiliul la nivel civil și bisericesc, precum și autorizat să semneze documentele elementare ale

¹⁹ Salachas D., *Il dialogo teologico ufficiale tra la Chiesa cattolico-romana e la Chiesa Ortodossa: iter e documentazione*, Bari, Centro Ecumenico S. Nicola, 1994, pp. 16-17.

²⁰ Gărdan G., *Episcopia Ortodoxă Română din America – parte a ortodoxiei americane*, Cluj Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2007, p. 25.

²¹ Patriarhia Română, *Comunicat nr. 4545*, București, 19 august 1994.

noi structuri administrative: Adunarea Eparhială, Consiliul Eparhial și Permanența Consiliului Eparhial compus din consilieri, un secretar și un trezorier²².

Comisia canonică a Sfântului Sinod dăduse din nou un rezultat negativ solicitărilor Vicariatului de a fi recunoscută Arhiepiscopia Italiei și a Europei de Sud, recomandând Sinodului să grăbească procesul de ocupare a scaunului vacant de la Paris.

Astfel, pe 29 noiembrie 1997, Adunarea electorală a Arhiepiscopiei de la Paris, formată din 93 membri, clerici și laici delegați ai parohiilor din eparhie, se reunea la Paris, în cripta Catedralei catolice „*Saint Sulpice*”, alegând în demnitatea de Arhiepiscop pe ieromonahul Iosif Pop, aflat din anul 1994 la Paris, ca student al ciclului doctoral de la Institutul de Teologie Ortodoxă „*Saint Serge*”²³.

Alegerea a fost validată de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în ședința de lucru din 11 decembrie 1997, iar hirotonia întru arhieru și întronizarea ca Arhiepiscop a avut loc pe 15 martie 1998, în Catedrala Ortodoxă greacă „*Saint Etienne – Sfântul Ștefan*” din Paris, într-un moment în care, în Italia, existau 16 parohii ortodoxe românești.

În data de 5 iulie 2001 Sfântul Sinod avea să hotărască ridicarea Arhiepiscopiei Europei Occidentale și Meridionale de la Paris la rang de Mitropolie, cu titulatura „*Mitropolia Ortodoxă Română a Europei Occidentale și Meridionale*”, iar Arhiepiscopul Iosif (Pop) devenea Mitropolit, înscăunat fiind pe 21 octombrie 2001.

În acest nou context, Adunarea mitropolitană, pe 10 noiembrie 2001, a decis o nouă reorganizare teritorială, despărțind Elveția italiană din Vicariatul Italiei, iar pentru o mai bună administrare a Vicariatului, s-au înființat două Protopopiate: Protopopiatul Italiei de Nord cu sediul la Milano, condus de Protopopul Traian Valdman și Protopopiatul Italiei Centrale și de Sud, cu sediul la Roma, condus de Arhimandritul Iuvenalie (Ionașcu), care era și paroh al Parohiei Ortodoxe Române „*Sf. Ioan Casian*” din Roma²⁴. Tot în aceeași ședință se reconfirma părintele Traian Valdman în funcția de Vicar²⁵.

În această perioadă numărul parohiilor crescuse considerabil. Între 1990 și 2002 se înființaseră alte 22 de parohii, marcând astfel începutul unei tendințe care avea să conducă la o profundă transformare a comunității ortodoxe românești din Italia, în termeni numerici: Ancona (1992), Roma I (1994), Padova I (1998), Treviso (1998), Bologna I (1998), Pordenone (1999), Genova (1999), Brescia I (2000), Roma II (2000), Roma IV (2000), Bergamo (2000), Viterbo (2000), Asti (2001), Roma III (2001), Torino II (2001), Ladispoli (2001), Verona I (2001), Trento I (2002), Roma Ostia I (2002), Tivoli (2002), Milano Nord Monza (2002) și Terni (2002)²⁶.

Emigrarea românilor spre Occident și creșterea continuă a numărului parohiilor românești au fost favorizate, mai ales, de anularea vizei de intrare a cetățenilor României, la 1 ianuarie 2002. Un factor

---

²² *Ortodossi Romeni...*, p. 38.

²³ *Ibidem* p.40.

²⁴ Mitropolia Ortodoxă Română a Europei Occidentale și Meridionale, *Decizia nr. 294*, Paris, 10 noiembrie 2001.

²⁵ *Idem*, *Decizia nr. 305*, Paris, 10 noiembrie 2001.

²⁶ *Almanah bisericesc*, Roma, Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, 2016, p. 27.

determinant în anul 2002 a fost, de asemenea, Legea nr. 189 din 30 iulie 2002, cu privire la emigrație, intrată în vigoare pe 10 septembrie 2002, cunoscută și sub numele „*Legea Bossi-Fini*”, care permitea punerea în regulă a anumitor categorii de emigranți care deja se aflau și lucrau în Italia: îngrijitoare de persoane vârstnice, menajere, muncitori fără contract, etc²⁷.

În modul acesta, din 2002, Italia a devenit destinația preferată a românilor pentru munca în străinătate și țara care avea să găzduiască cea mai mare comunitate de români din toate țările Europei Occidentale. Mergând în paralel cu înființarea continuă de noi parohii ortodoxe românești, Ortodoxia românească a ajuns să ocupe locul întâi, înaintea celorlalte comunități ortodoxe de alte naționalități²⁸.

În anul 2004 numărul parohiilor ajunsese la 34, motiv pentru care, pe 25 iunie, mitropolitul Iosif avea să desemneze pe Episcopul Vicar Siluan (Șpan), la acea vreme cu titlul *Marsilianul*, responsabil pentru Vicariatul Italiei, acesta mutându-și reședința din Franța în Italia, în localitatea Gavedo, în provincia de Massa Carrara²⁹.

Odată cu intrarea României în Uniunea Europeană, la 1 ianuarie 2007, s-a experimentat o deschidere definitivă din partea Uniunii față de cetățenii români care, de acum nu mai întâmpinau nicio dificultate în a se deplasa și a lucra în interiorul Uniunii Europene.

În aceste condiții, Adunarea generală a Vicariatului, în ședința sa de la Gavedo, a reformulat solicitarea mai veche de a se aproba înființarea unei Eparhii de sine stătătoare, ca parte integrantă a Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale. Ca urmare, în 20-21 iunie 2007, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a analizat propunerea, aprobând prin Decizia 2705/2007 constituirea Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei, însărcinând pe Înaltpreasfințitul Mitropolit Iosif Pop de la Paris cu organizarea acesteia și cu pregătirile necesare alegerii Chiriarhului noii eparhii³⁰.

Sfântul Sinod, în ședința sa din 5 martie 2008, sub președinția noului Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, alegea pe Preasfințitul Siluan ca Episcop titular al Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei³¹.

Întronizarea ca și Chiriarh a avut loc pe 8 mai 2008, în biserica Parohiei Ortodoxe Române „*Sfântul Antonie cel Mare*” din localitatea Lucca, în Toscana, biserică pusă la dispoziția parohiei ortodoxe de către Biserica Catolică cu numai un an înainte, spre utilizare exclusivă. Slujba a fost prezidată de către Mitropolitul Iosif înconjurat de un sobor de 8 ierarhi ortodocși români și numeroși preoți, diaconi și credincioși.

---

²⁷ Terracciano U., Chiacchiera M., *Stranieri. Cosa cambia con la Legge Bossi-Fini. Ingresso, soggiorno, lavoro, studio e ricongiungimento familiare*, Forli, Experta, 2002.

²⁸ Giordan G., Guglielmi M., *Be fruitful and multiply... Fast! The Spread of Orthodox Churches in Italy*, p.16.

²⁹ <https://www.episcopia-italiei.it/index.php/ro/istoric/7225-monografia-episcopia-ortodoxa-romana-a-italiei-istoric-componenta-activitati-pastorale-culturale-si-social-filantropice>.

³⁰ Ibidem.

³¹ Ibidem.

La puțin timp după, se reunea la Gavedo, (sediul chiriarhului la acea vreme) Adunarea eparhială spre a aproba structura administrativă eparhială, alegând membrii Consiliului Eparhial, delegații la Congresul mitropolitan, precum și Permanența Consiliului Eparhial. În plus, pentru a ușura misiunea și a întâmpina nevoile duhovnicești ale păstoriților, se înființau alte opt Protopopiate, pe lângă cele cinci existente până atunci.

Un lucru important a fost și faptul că, în același an, Episcopia reușea să obțină un nou sediu, cumpărat cu sprijinul financiar al Guvernului României și cu donații ale credincioșilor, la Roma, în Via Ardeatina 1741, într-un loc secular, o vilă a unei familii de arhitecți construită în anii '50, cu un parc impresionant împrejur, în mijlocul unei plantații de viță de vie³².

Important de reținut este că, încă de la început, sediul Centrului Eparhial a fost și sediul Mănăstirii de maici „*Adormirea Maicii Domnului*”, întemeiată în 26 septembrie 2008, prin decizia chiriarhală 522/2008 și cu aprobarea Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale.

Anul 2011 a adus cu sine recunoașterea juridică a Episcopiei Italiei din partea Statului italian³³, prin Decretul Președintelui Republicii Italiene din 12 septembrie 2011³⁴.

Din data de 1 mai 2018, Episcopia Italiei are și un Arhiepiscop Vicar, alegerile pentru această demnitate au avut loc în data de 15 februarie 2018, de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

II. Exigențe pastorale în Peninsula Italică

Ritmul tot mai trepidant și stresant din societatea occidentală, asociat cu sărăcia și superficialitatea relațiilor umane, și mai accentuate de condiția de emigrant, impun celui care dorește să trăiască creștinește o legătură permanentă cu părintele său, pentru a-l învăța și a-l călăuzește duhovnicește. Aceasta presupune, în consecință, o disponibilitate și o jertfelnicie mereu crescânde din partea slujitorului care voiește să fie *bineplăcut întru toate Domnului și să facă voia Lui*.³⁵ De aceea formarea catehetică și duhovnicească a credincioșilor se desfășoară în paralel cu *formarea continuă* a preoților (și preoteselor) începători (și nu numai), atât prin programele propuse de Centrul de Studii și Cercetare „*Dumitru Stăniloae*” de la Paris, a Centrului de Studii *Dionisie Exiguul* al Episcopiei Italiei, cât și prin repetatele întâlniri ale acestora cu episcopul și cu preoții (preotesele) care au deja o experiență bogată în domeniu.

Preoteasa, în Diaspora, se vede adesea implicată în această complexă și delicată lucrare de plămădire a fiilor lui Dumnezeu, mai ales în ce privește predarea credinței la cei mici, în absența benefică a bunicilor

---

³² Ortodossi Romeni d'Italia, Tredicesimo quaderno di Benvenuti in Italia, 2018, p. 44.

³³ Presidente della Repubblica Italiana, *Dicreto del Presidente della Repubblica n. 242/2011*, Roma, 12 septembrie 2011

³⁴ Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, *Scrisoare către Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, nr. 1422/2011*, Roma, 13 septembrie 2011, apud <http://patriarhia.ro/images/documente/13162523239151187310.pdf>

³⁵ Cum se amintește la hirotonia preotului.

care odinioară le predau credința și a părinților care nu o mai cunosc suficient pentru a o face³⁶. Astfel, în paralel cu propria formare catehetică și duhovnicească, preoteasa se implică frecvent în partea practică a catehezei, mai ales atunci când îi are de crescut și de educat pe propriii ei copii. Însoțirea catehetică a diferitelor vârste de înțelegere și de conștiință ale copiilor este fundamentală pentru tot restul vieții lor.

1. Rugăciunea personală și rugăciunea de obște

Un rol important în creșterea și în înțelegerea duhovnicească atât a credinciosului, cât și a preotului în Diaspora, o are rugăciunea personală și, prin extensie, rugăciunea obștească. Progresul lăuntric al celui care dorește să trăiască creștinește sau să slujească lui Dumnezeu nu se poate reduce doar la *teorie* și la *literă*. Așa cum lectura formează și îmbogățește vocabularul elevului, tot așa și lecturarea sistematică a Scripturii și în special a Evangheliei și a Psalmilor, precum și a scrierilor catehetice, dogmatice și duhovnicești ale Sfinților Părinți sau ale părinților și teologilor contemporani pregătesc mintea și inima credinciosului și a slujitorului altarului pentru a-și însuși și a asimila cuvintele rugăciunii personale și obștești.

Cuvântul lui Dumnezeu și toate scrierile inspirate de Dumnezeu constituie o adevărată și indispensabilă *hrană* pentru sufletul a tot credinciosul, cleric sau mirean.³⁷ Mintea și sufletul celui care se hrănește cu cuvântul lui Dumnezeu se împărtășesc de harul dumnezeiesc pe care acesta îl poartă și devin mai lucide și mai sensibile față de tot ce nu este de la Dumnezeu, iar, în cazul preotului, mai predispușe la inspirație și la discernământul duhovnicesc atât de necesare atunci când se călăuzesc sufletele pe calea cea plină de capcane și de primejdii a mântuirii.

Rugăciunea personală a creștinului a cărui minte și inimă sunt impregnate de cuvântul lui Dumnezeu primește un real ajutor și străbate mai ușor printre norii gândurilor și ai grijilor care acoperă tot mai mult cerul vieții acestuia. Pomenirea la Proscomidie și, în general, la slujbe, a celor care caută să-și acordeze viața la învățătura Bisericii precum și a celor pierduți, constituie un real sprijin pentru aceștia, contribuind totodată la întărirea conștiinței de *adevărat părinte* a preotului slujitor.

2. Sfânta Liturghie și „Liturghia de după Liturghie”

Cateheza are un rol foarte important și în ce privește însoțirea persoanelor pe calea creșterii în înțelegere și în conștiință cu privire la Darul cel mare al Sfintei Împărtășanii. Prin urmare, se impune o cateheză mistagogică, după modelul Sfinților Ierarhi ai primelor veacuri creștine: Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare, Chiril al Ierusalimului sau Chiril al Alexandriei, care să țină cont de diferitele categorii de vârstă

---

³⁶ În acest sens, CDS Paris a inițiat programul de formare: „Preoteasa: vocație, slujire, provocări”, <https://www.teologie.eu/preoteasa>

³⁷ Nu numai cu pâine se va hrăni omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu (Mt. 4, 4).

trupească și duhovnicească ale credincioșilor, pentru a se evita transformarea participării lor la împărtășire într-un act simplu și banal care nu mai aduce celui în cauză folosul așteptat. Se constată, de pildă, că, deși nu au o formare teologică specifică, copiii care de mici au fost împărtășiți cu Sfintele Taine au o receptivitate sporită și la a primi și la a înțelege explicațiile privitoare la ceea ce primesc și la ceea ce se întâmplă atunci când se apropie de Sfântul Potir. Lipsa de cateheză mistagogică atât pentru cei mici, cât și pentru cei mari, poate duce ușor la bagatelizarea gestului împărtășirii și la pierderea treptată a foloaselor lui.

Lipsa de lăcașuri de cult în uz exclusiv în Diaspora contribuie și ea la ritmarea vieții creștinului în funcție de Liturghia duminicală și, acolo unde se poate, de Liturghiile la Praznicele Împărătești, lucru care îl ajută pe creștin să asocieze mersul la biserică cu Sfânta Liturghie și pe aceasta cu spoveditul și, în mod tot mai constant, cu Împărtășitul cu Sfintele Taine. Și cateheza de care aminteam mai sus este pusă în situația de a se adapta la această realitate, atât la cei mici, cât și la cei maturi, dat fiind faptul că învățătura de credință, rugăciunea, viața sacramentală și cea practică a creștinului constituie un tot unitar a cărui fragmentare a constituit unul dintre principalele motive ale dezarticulării și compartimentării vieții în general, neajunsuri care stau la temelia secularizării.

Această rearticulare dintre împărtășirea cu Sfintele Taine și Dumnezeiasca Liturghie care pentru liturgica teoretică pare evidentă, dar care nu se prea aplică în plan practic, îl pun pe păstorul de suflete, pe fondul prezenței aproape exclusiv duminicale a creștinilor la biserică, în situația de a face tot posibilul să fructifice cât mai mult aceste rare și relativ scurte momente în care se poate adresa celor pe care îi păstorește. Astfel, el are fericita oportunitate de a redescoperi și fructifica dimensiunea biblică și catehetică, mistagogică și sacramentală, pe cea dogmatică, misionară și practică a Liturghiei care, în mod concentrat și complet, îl fac părtaș pe cel prezent la bunătățile Împărăției Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh. Și între aceste bunătăți cel dintâi este cuvântul lui Dumnezeu din psalmii antifoanelor, din Apostol și Evanghelie. Apoi sunt rugăciunile, în speciale cele două ale credincioșilor și anaforaua care, prin caracterul lor catehetic și mistagogic, deschid mintea și inima creștinului spre a pătrunde înțelesurile cele duhovnicești ale *tainei* la care e părtaș, împlinind totodată și un rol pregătitor pentru participarea lui sacramentală la *darurile ce s-au adus și s-au sfințit*³⁸. Toate acestea fac din cel care a *gustat și a văzut că bun este Domnul*³⁹ un văzător al *luminii celei adevărate* și, prin aceasta, un martor care, *cu pace ieșind* de la Liturghie devine, prin faptă, prin vorbă și prin felul de a fi, un adevărat apostol în familia sa și în societatea occidentală, secularizată, în care trăiește.

Unul dintre efectele vizibile și palpabile ale participării la Sfânta Liturghie în Occident, se poate constata atât pe plan personal, prin dobândirea treptată a unui echilibru și a unei stări de împăcare lăuntrică, cât și pe plan familial, prin întărirea unității dintre soți, întemeiate pe Sfânta Taină a Cununiei, și a unității

---

³⁸ Protopresbiter Ștefanos Anagnostopoulos, „Explicarea Dumnezeieștii Liturghii”, București, 2005, pp.347-350.

³⁹ Cf. Psalmul 33, 8.

și armoniei dintre părinți și copii. O femeie care se împărtășește pe perioada sarcinii și apoi continuă să își aducă duminical copilul nou botezat la împărtășire, încercând, împreună cu soțul ei, pe cât este cu putință, să păstreze un ritm de împărtășire cât mai apropiat cu al fiului lor, vede crescând odată cu pruncul pacea și bucuria din familie. Aceasta face ca familia creștină care își acordează ritmul vieții cu participarea duminicală la Dumnezeiasca Liturghie și, pe cât posibil, cu împărtășirea tot mai regulată cu Sfintele Taine, să vadă lucrând Harul lui Dumnezeu în interiorul ei și făcând din ea Biserică a Dumnezeului Celui Viu.

III. Continuitate

Acest subcapitol al continuității ține loc de concluzii, întrucât se referă la ceea ce numim, în genere, perspectiva situației comunităților ortodoxe române din Italia. Cu ajutorul Domnului, există comunități care împlinesc deja aproape jumătate de veac de existență, fapt ce ne întărește să considerăm această prezență a lor cu rod în viața duhovnicească a credincioșilor. Sunt deja generații de creștini ortodocși români care au primit asistență religioasă și sprijin din partea părinților parohi, a preoteselor și a credincioșilor implicați în voluntariatul la nivel parohial.

Pentru creștinul trăitor printre străini, (re)găsirea de sine, în Hristos și în Biserică, determină regăsirea de sine ca neam, redescoperirea datului ontologic pe care îl constituie identitatea sa (românească, în cazul nostru), cu toate calitățile care o caracterizează: omenie, bunătate, generozitate, jertfelnicie, altruism, credincioșie față de Dumnezeu și față de semenii. Aceasta face ca, pe măsură ce omul devine mai bun creștin devine și un mai bun român, devenind în societatea în care îi este dat să-și lucreze mântuirea o mărturie vie care grăiește de la sine și care nu de puține ori îi determină pe cei care o întâlnesc să-și reconsidere propria trăire și propria identitate sau propria credință.

Preot misionar, preoteasă implicată, credincioși voluntari – aceasta ar fi rețeta unei comunități parohiale bine încheiate și cu planuri serioase de perspectivă. Considerăm că elementul esențial în viața comunităților parohiale, cu implicații de durată, îl constituie catehizarea, atât a adulților, dar, mai ales, a copiilor și a tinerilor. Frăția tinerilor *Nepsis*, școala parohială, taberele organizate, centrele estive, cateheza mistagogică, lectura duhovnicească, toate acestea constituie instrumente de misiune care pot aduce un impact benefic la temelia viitorilor membri activi ai parohiilor. Grija față de copilul de astăzi se va concretiza, cu siguranță, în calitatea credinciosului de mâine.

Biserica, *mama neamului românesc*, însoțindu-și fiii pribegi prin lume, îi adună, îi primește, îi îngrijește și îi educă creștinește, învățându-i totodată să-și (re)cunoască tezaurul cultural național și să-l predea mai departe generațiilor viitoare. Fiii neamului românesc din Occidentul European și în special cei din Peninsula Italică, San Marino și Malta, privesc cu filială recunoștință spre Biserică, aducând laudă lui Dumnezeu pentru purtarea de grijă, și se bucură să fie creștini ortodocși și români, acolo unde le-a fost

rânduit să trăiască, rugând mulțimea de sfinți de pe binecuvântatul pământ al Italiei și al României să le binecuvinteze țara și poporul și să-i călăuzească pe toți la limanul cel lin al mântuirii.

Nădăjduim ca lucrarea misionară a comunităților ortodoxe românești din Peninsula Italică să aducă folos de mântuire credincioșilor din Episcopia Ortodoxă Română a Italiei și să pună bazele unei temelii solide, în care orice om să ajungă la „cunoașterea Adevărului” și la bucuria descoperirii iubirii nemărginite a lui Dumnezeu.

BIBLIOGRAFIE

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2018
2. Schreiner P., *Notizie sulla storia della Chiesa greca in Italia in manoscritti greci*, în „La Chiesa greca in Italia dall’VIII al XVI secolo. Atti del Convegno storico interecclesiale (Bari 30 aprile-4 maggio 1969”, vol. 1, Padova, Editrice Ateneo, 1972
3. Manussacas M. I., *La comunità greca di Venezia e gli arcivescovi di Filadelfia*, în „La Chiesa greca in Italia dall’VIII al XVI secolo. Atti del Convegno storico interecclesiale (Bari 30 aprile-4 maggio 1969”, vol. 1, Padova, Editrice Ateneo, 1972
4. Mitropolia Ortodoxă Română a Europei Occidentale și Meridionale, *Decizia nr. 294*, Paris, 10 noiembrie 2001
5. Idem, *Decizia nr. 305*, Paris, 10 noiembrie 2001
6. *Almanah bisericesc*, Roma, Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, 2016
7. Terracciano U. , Chiacchiera M. , *Stranieri. Cosa cambia con la Legge Bossi-Fini. Ingresso, soggiorno, lavoro, studio e ricongiungimento familiare*, Forli, Experta, 2002
8. Giordan G., Guglielmi M., *Be fruitful and multiply... Fast! The Spread of Orthodox Churches in Italy*
9. <https://www.episcopia-italiei.it/index.php/ro/istoric/7225-monografia-episcopia-ortodoxa-romana-a-italiei-istoric-componenta-activitati-pastorale-culturale-si-social-filantropice>
10. Ortodossi Romeni d’*Italia*, Tredicesimo quaderno di Benvenuti in Italia, 2018
11. Presidente della Repubblica Italiana, *Dicreto del Presidente della Repubblica n. 242/2011*, Roma, 12 septembrie 2011
12. Episcopia Ortodoxă Română a Italiei, *Scrisoare către Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, nr. 1422/2011*, Roma, 13 septembrie 2011, apud <http://patriarhia.ro/images/documente/13162523239151187310.pdf>
13. Protopresbiter Ștefanos Anagnostopoulos, „*Explicarea Dumnezeieștii Liturghii*”, București, 2005
14. Mutti C. , *Le pene dell’Arcangelo. Intelletuali e Guardia di Ferro*, Società Editrice Barbarossa, 1994
15. Tănase T. , *Fețele monedei. Mișcarea legionară între 1941-1948*, București, Editura Tritonic, 2010
16. Patriarhia Ortodoxă Română, *Gramată de numire nr. 1943/1941*, București, 10 decembrie 1941
17. Cozma I. , *Le provincie ecclesiastiche tra tradizione e necessità pastorali odierne*, în „Studi Ecumenici”, XXX, 1 (2012),
18. Tănăsă Șt. , *Visarion Puiu. Biografia unui mitropolit*, Iași, Editura Doxologia (Colecția Episteme), 2017

19. Păcurariu M. , *Dicționarul Teologilor Români*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996
20. *Chiesa Madre di Romania*, în revista „Biserica Românească” (Pubblicazione Religioso-Culturale della Comunità Ortodossa Romena in Italia), Milano, an V, nr. 1, ianuarie-martie 1980
21. *IPS Adrian Hrițcu, Arhiepiscop*, în revista „Biserica Românească”, Milano, an VIII, nr. 1-2, ianuarie-iunie 1983
22. Valdman T. , *Il primo almanacco dell’Arcidiocesi Romena per l’Europa Occidentale*, în revista „Biserica Românească”, Milano, an IX, nr. 30, ianuarie-martie 1984
23. Valdman T. , *Comunitatea Ortodoxă Română din Milano în anul 1989*, în revista „Biserica Românească”, Milano, an XIII, nr. 53-54, iulie-decembrie 1989
24. Salachas D. , *Il dialogo teologico ufficiale tra la Chiesa cattolico-romana e la Chiesa Ortodossa: iter e documentazione*, Bari, Centro Ecumenico S. Nicola, 1994
25. Gârdan G. , *Episcopia Ortodoxă Română din America – parte a ortodoxiei americane*, Cluj Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2007